

**ЦІНОУТВОРЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ**

У статті проведено аналіз та обґрунтування існуючих методичних аспектів та підходів щодо ціноутворення на об'єкти інтелектуальної власності в процесі їх комерціалізації на ринку. Розглянуто необхідні умови щодо формування вартості при оцінюванні об'єктів інтелектуальної власності. Виявлено існуючі методи економічної оцінки об'єктів інтелектуальної власності у порівняльному, витратному та дохідному підходах. Представлено переваги та обмеження використання різних методів оцінки об'єктів інтелектуальної власності. Проаналізовано застосування в інноваційній сфері договірних цін за згодою між покупцем і продавцем, та форми, які може приймати ціна на об'єкти інноваційного продукту. Розглянуто ціноутворення за рахунок роялті та паушальних платежів. Виявлено мету та основні засоби процесу комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

Ключові слова: об'єкти інтелектуальної власності, комерціалізація, ціноутворення, інноваційний продукт, роялті, паушальний платіж.

**ЦЕНООБРАЗОВАНИЕ ОБЪЕКТОВ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ**

В статье проведен анализ и обоснование существующих методических аспектов и подходов относительно ценообразования на объекты интеллектуальной собственности в процессе их коммерциализации на рынке. Рассмотрены необходимые условия относительно формирования стоимости при оценивании объектов интеллектуальной собственности. Проанализированы существующие методы экономической оценки объектов интеллектуальной собственности в сравнительном, затратном и доходном подходах. Представлены преимущества и ограничения использования разных методов оценки объектов интеллектуальной собственности. Проанализировано применение в инновационной сфере договорных цен по согласованию между покупателем и

которые может принимать цена на объекты инновационного продукта. Рассмотрено ценообразование за счет роялти и паушальных платежей. Определена цель и основные средства процесса коммерциализации объектов интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: объекты интеллектуальной собственности, коммерциализация, ценообразование, инновационный продукт, роялти, паушальный платеж.

Krupina Svetlana, Babiy Jan

PRICING OF OBJECTS OF THE INTELLECTUAL PROPERTY

In the article an analysis and ground of existent methodical aspects and approaches is conducted in relation to pricing on the objects of intellectual property in the process of their commercialization at the market. Necessary terms are considered in relation to forming of cost at the evaluation of objects of intellectual property. Found out the existent methods of economic evaluation of objects of intellectual property in comparative, expense and profitable approaches. Advantages and limitations of the use of different methods of estimation of objects of intellectual property are presented. Application in the innovative sphere of the agreed prices is analysed by approbation between a buyer and salesman, and forms which a price can accept on the objects of innovative product. Pricing is considered due to royalty and lumpsum payments. Found out a purpose and fixed assets of process of commercialization of objects of intellectual property.

Keywords: objects of the intellectual property, commercialization, pricing, innovative product, royalty, lumpsum payment.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання висувають високі вимоги до організації основних бізнес-процесів на підприємствах країни. Саме нематеріальні активи та інтелектуальна власність підприємства створюють фундамент для формування конкурентної стратегії підприємства, а рівень інноваційної активності організації стає одним з основних показників її конкурентної позиції на ринку, перспектив стратегічного розвитку.

В умовах ринкових відносин в Україні все гостре стоїть

проблема оцінки об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ), які все більше здобувають статус товару.

Оцінити об'єкт інтелектуальної власності означає – визначити вартість, обумовлену потенційною ефективністю для власника цього об'єкта, що характеризується технологічною і виробничою новизною.

На сьогодні в Україні не існує єдиної методики оцінки ОІВ, так як її складно розробити, тому що кожний з об'єктів є оригінальним і умови практичного використання є різними. Тому проблема ціноутворення об'єктів інтелектуальної власності залишається актуальною для вітчизняної економічної теорії і практики.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Багато хто з вітчизняних і зарубіжних науковців зробили фундаментальний внесок в розробку питань стосовно об'єктів інтелектуальної власності: І. Ансофф, Л. Кларк, Г.Добров, Н.Карпова, А. Козирєв, Ю.Леонтєв, М. Портер, О. Новосельців та інші, але деякі питання щодо ціноутворення на об'єкти інтелектуальної власності залишаються не вирішеними.

Метою дослідження є аналіз та обґрунтування методичних аспектів ціноутворення об'єктів інтелектуальної власності. Для досягнення мети в роботі були вирішеними наступні задачі: проаналізовано існуючі методи та підходи щодо оцінки на об'єкти інтелектуальної власності в процесі їх комерціалізації на ринку.

Результати. Товар - це продукт праці, що виготовлений для продажу. Цей продукт стає товаром якщо на нього визначена ціна. Відповідно до Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" [1] можуть оцінюватися "... нематеріальні активи, у тому числі об'єкти права інтелектуальної власності ...". Таким чином, майнові права на об'єкти інтелектуальної власності мають ознаки товару, тому що вони є продуктом праці і можуть мати ціну.

До основних властивостей будь-якого ринкового товару відносяться: корисність; рідкість - властивість, протилежна загальнодоступності; універсальність - придатність до обміну на гроші або на будь-які інші ринкові товари.

Під оцінюванням об'єктів інтелектуальної власності розуміють встановлення вартості, яка обумовлена потенційною ефективністю нематеріального активу; оцінку споживчої

вартості об'єкта, що включає такий фактор, як здатність приносити додатковий прибуток.

Оцінювання ОІВ, як правило, проводиться у наступних випадках:

- коли їх приймають на баланс підприємства в якості нематеріальних активів;
- коли вносять вартість об'єктів інтелектуальної власності у статутний капітал;
- коли продають права на ОІВ;
- коли передають права на використання ОІВ на ліцензійній основі ;
- коли приватизують державну власність;
- коли ліквідують підприємство;
- для застави ОІВ.

Для визначення вартості об'єктів інтелектуальної власності в світі прийнято застосувати порівняльний, витратний та дохідний підходи.

При порівняльному (ринковому) підході використовується метод порівняння продажів, коли розглянутий актив порівнюється з аналогічними об'єктами інтелектуальної власності з урахуванням показників, які коригують

Витратний підхід використовується при оцінці вартості ОІВ, якщо неможливо знайти об'єкт - аналог, відсутній який-небудь досвід реалізації подібних об'єктів або прогноз майбутніх доходів нестабільний. Витратний підхід припускає визначення вартості ОІВ на основі калькуляції витрат, необхідних для створення або придбання, охорони, виробництва й реалізації об'єкта інтелектуальної власності на момент оцінки.

Дохідний підхід ґрунтується на розрахунку економічних вигод, очікуваних від використання ОІВ, які оцінюють. Він полягає у визначенні розміру прибутку, асоційованого з очікуваними активами, коефіцієнта капіталізації і ставок дисконту, що враховують ступінь ризику, пов'язаного з прибутковістю ОІВ, які використовують і залишкового терміну їх служби.

Переваги при виборі того або іншого підходу щодо оцінки залежить від наявності необхідної інформації, вимог покупців або власників об'єктів інтелектуальної власності, економічної ситуації на момент оцінки та ін.

Основні методи економічної оцінки ОІВ представлені в табл. 1 [6].

Таблиця 1

Методи економічної оцінки об'єктів інтелектуальної власності

Підхід	Методи оцінки
Порівняльний підхід	Метод порівняння продажів об'єктів інтелектуальної власності
	Метод ринку інтелектуальної власності
	Метод експортних оцінок
Витратний підхід	Метод вартості заміщення
	Метод вихідних витрат
	Метод відновлюваної вартості
Дохідний підхід	Метод розрахунку роялті
	Метод виключення ставки роялті
	Метод дисконтування грошового потоку (DCF)
	Метод прямої капіталізації
	Експрес-оцінки
	Метод надлишкового прибутку
	Метод «25 %»
Експертні методи	

При оцінці патентів і ліцензій, торговельної марки, франчайзингу, майнових прав використовується, як правило, метод надлишкового прибутку.

Таким чином, оцінювання вартості конкретного ОІВ залежить від мети оцінювання та врахування переваг, обмежень підходів, що застосовуються.

У таблиці 2 представлено переваги та обмеження використання різних методів оцінки ОІВ [6].

В інноваційній сфері застосовуються договірні ціни за згодою між покупцем і продавцем, причому сама ціна на об'єкти інноваційного продукту може приймати наступні форми:

- ціна, за якою здійснюється одноразова оплата вартості інноваційного продукту при його одержанні споживачем відповідно до умов договору – паушальна (одноразова) форма ціни;
- ціна, за якою здійснюється поетапна оплата вартості інноваційного продукту відповідно до умов договору;
- ціна, що передбачає відрахування (фіксовані платежі) залежно від реально отриманого прибутку замовником або економічним ефектом по мірі реалізації товарної продукції – роялті.

Переваги та обмеження щодо підходів оцінки об'єктів інтелектуальної власності

Об'єкти інтелектуальної власності	В першу чергу	В другу чергу	Слабке застосування
Патенти і технології	Дохідний	Порівняльний	Витратний
Товарні знаки та бренди	Дохідний	Порівняльний	Витратний
Інформаційне програмне забезпечення	Витратний	Порівняльний	Дохідний
Програмні продукти	Дохідний	Порівняльний	Витратний
Права копіювання	Дохідний	Порівняльний	Витратний
Франчайзингові права	Дохідний	Порівняльний	Витратний
Авторські права	Дохідний	Порівняльний	Витратний
Мережа збуту	Витратний	Порівняльний	Дохідний
Навчений персонал	Витратний	Дохідний	Порівняльний
Корпоративна практика та методика	Витратний	Дохідний	Порівняльний

У світовій практиці розрахунок ціни ліцензійної угоди здійснюється переважно на підставі ставок роялті та паушальних платежів.

Роялті — ліцензійний платіж у вигляді сум, які сплачуються періодично, залежно від обсягів виробництва або реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з використанням об'єкта права інтелектуальної власності.

Паушальний платіж — винагорода за право користування предметом (об'єктом) ліцензійного договору до одержання прибутку (доходів) від його використання. Фактично є ціною ліцензії, що встановлюється, виходячи з оцінок очікуваної економічної ефективності та майбутніх прибутків покупця ліцензії на основі використання ліцензії. Фіксується у договорі між ліцензіаром і ліцензіатом у розмірі чітко обумовленої суми та може здійснюватися одноразово або певними частинами. Паушальні платежі рекомендується застосовувати, якщо до ліцензіата переходять усі права на об'єкт ліцензії, або якщо ліцензія передається іншому власникові, контроль за діяльністю якого ускладнений.

Цінність інноваційного продукту визначається комерційною значимістю і розміром прибутку, який можна одержати від використання.

На нашу думку, ціна власника інноваційного продукту складається із суми витрат і прибутку на продукцію інноваційного характеру, яку він планує одержати від комерціалізації ОІВ. Ціна покупця – різниця між доходом, який одержується від використання інноваційного продукту у виробництві протягом усього періоду його застосування і витратами, пов'язаними із застосуванням, впровадженням і використанням ОІВ.

Весь інноваційний процес входить у систему ринкових відносин, а інноваційний продукт на кожній стадії свого формування має закінчений вигляд і відповідну ціну.

Вартість ОІВ з погляду покупця визначається ним залежно від значущості нововведення і потенційного розміру одержання прибутку від його використання.

У практичній діяльності існують три рівні значущості нововведення:

- Оцінка науково-технічного рівня;
- Оцінка техніко-економічного рівня
- Оцінка комерційної значущості.

Оцінка науково-технічного рівня нововведення здійснюється на основі аналізу його технічних і технологічних переваг у порівнянні з базовим зразком, наявним на ринку.

Оцінка техніко-економічного рівня нововведення здійснюється відповідно економічної корисності проектів, які порівнюють.

При оцінці комерційної значущості нововведення враховується ступінь готовності його для продажу на ринку. При визначенні ринкової вартості нововведення також можливі витратний і прибутковий підходи.

Метою комерціалізації є отримання прибутку за рахунок використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві або продажу чи передачі прав на їх використання іншим юридичним чи фізичним особам.

Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності - це взаємовигідні, комерційні дії всіх учасників процесу перетворення результатів інтелектуальної праці у ринковий товар.

Основними засобами комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності є:

- використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві;
- внесення прав на об'єкти права інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства;
- передача (продаж) прав на об'єкти права інтелектуальної власності.

Ціна на об'єкти інтелектуальної власності визначається під впливом багатьох факторів, тому для визначення базової ціни необхідно використовувати аналіз верхніх і нижніх меж коливання цін на ОІВ, прийнятих для покупця (верхня межа) і власника (нижня межа).

Збалансований набір об'єктів інтелектуальної власності дає змогу підвищити ринкову, економічну, науково-технічну та соціальну ефективність усіх бізнес - процесів та визначає унікальну конкурентну позицію підприємства в галузі.

Висновки. Метою комерціалізації є отримання прибутку за рахунок використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві або продажу чи передачі прав на їх використання іншим юридичним чи фізичним особам. В процесі комерціалізації ОІВ необхідно правильно визначити метод їх ціноутворення. Вибір методу оцінювання вартості конкретного об'єкта інтелектуальної власності залежить від мети оцінювання та врахування переваг, обмежень підходів, що застосовуються.

Література

1. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12 липня 2001р. №2658-III. [Електронний ресурс] / Законодавство України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Зосько С.В. Формування ціни об'єктів інтелектуальної власності // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. праць. – Одеса, 2006. – Вип. 22. – С. 142 – 148.

3. Козырев А. Инвентаризация и стоимостная оценка интеллектуальной собственности // Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. – 2001. – № 1. – С. 34–39.

4. Малахова В.Е., Черный Л.Е. Объекты интеллектуальной собственности и система показателей их использования // Экономика, финансы, право. – 2002. – С. 18-19.

5. Новосельцев О. В. Оценка интеллектуальной собственности. Методы расчета цены лицензии / 8-я Международная научно-практическая конференция «Актуальные проблемы интеллектуальной собственности». – К.: УкрЦИПП, 2004. – С. 92–110.

6. Хворост О.О. Особенности оценки объектов интеллектуальной собственности в Украине [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=312> 2010р.

1. Zakon Ukrainy` «Pro ocinku majna, majnovy`x prav ta profesijnu ocinochnu diyal`nist` v Ukraini» vid 12 ly`pnya 2001r. #2658-III. [Elektronny`j resurs] / Zakonodavstvo Ukrainy`. - Rezhy`m dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Zos`ko S.V. Formuvannya ciny` ob'yektiv intelektual`noyi vlasnosti // Visny`k social`no-ekonomichny`x doslidzhen`: Zb. nauk. pracz`. – Odesa, 2006. – Vy`p. 22. – S. 142 – 148.

3. Козырев А. Y`nventary`zacy`ya y` stoy`mostnaya ocenka y`ntellektual`noj sobstvennosty` // Y`ntellektual`naya sobstvennost`. Promyshlennaya sobstvennost`. – 2001. – # 1. – S. 34–39.

4. Malaxova V.E., Chernyj L.E. Объекты y`ntellektual`noj sobstvennosty` y` sy`stema pokazatelej y`x y`spol`zovany`ya // Ekonomika, finansy`, pravo. – 2002. – S. 18-19.

5. Novosel`cev O. V. Ocenka y`ntellektual`noj sobstvennosty`. Metody rascheta ceny ly`cenzy`y` / 8-ya Mezhdunarodnaya nauchno-prakty`cheskaya konferency`ya «Aktual`nye problemy y`ntellektual`noj sobstvennosty`». – K.: UkrCY`PY`P, 2004. – S. 92–110.

6. Xvorost O.O. Osobly`vosti ocinky` ob'yektiv intelektual`noyi vlasnosti v Ukraini [Elektronny`j resurs] / Rezhy`m dostupu: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=312> 2010r.

Рецензент: Павлов О.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки промисловості Одеської національної академії харчових технологій

2.03.2015